

Türkiye’de İhracatı Teşvik Politikaları Kapsamında KDV İadesi VAT Refund Within the Context of Export Promotion Policies

Burak ÜNAL

Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası Ticaret Bilim Dalı Yüksek Lisans
Öğrencisi, Ankara, burak.unal.4@gmail.com

Beyhan GÜÇLÜ MARŞAP

Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İİBF Uluslararası Ticaret Anabilim Dalı, Ankara,
bguculu@gazi.edu.tr

Özet

Firmaları ihracat yapmaya yönelten uygulamalardan en önemlisi ihracata yönelik teşvik politikalarıdır. Aynı şekilde ihracat işlemli faturalarda Katma Değer Vergisi iadesi uygulaması ihracat işlemlerinde ayrı bir öneme sahiptir. Bu uygulamanın yürürlüğe girmesinden itibaren olumlu etkileri görülmüş ve ihracat rakamlarını yukarı çektiği gözlemlenmiştir. İthal ikameci politikadan ihracata dayalı büyüme modeline geçtiğimiz yıllardan itibaren ihracat rakamlarının yüzde yüzlük bir artış gerçekleştirdiği gözlemlenmiştir. Bununla birlikte; ihracatı teşvik politikaları çerçevesinde teminatsız ve incelemesiz KDV iadesi alan bazı firmaların da bazı usulsüz işlemlere başvurdukları iddiaları da bulunmaktadır. Bu makalede, 24 Ocak 1980 tarihinde alınan ekonomik kararlar kapsamında ihracata yönelik teşvik politikaları incelenecektir. Çalışma tam istisnalar kapsamında alınan KDV iadesi ile sınırlı tutulmuştur. Ayrıca Yeminli Mali Müşavirler aracılığı ile firmaların aldıkları KDV iadeleri incelenecek, firmaların vergi dairelerine yaptıkları bireysel KDV iadesi başvuruları bu çalışmada dikkate alınmayacaktır. Çalışmada bazı firmaların aldıkları haksız ve yersiz KDV iadesini önlemek ve azaltmak adına önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İhracat Teşvikleri, İhracatı Destekleme Kapsamında Devlet Yardımları, KDV İadesi,

Abstract

One of the most important practices that encourage firms to export is the export-oriented incentive policies. In the same way, the application of the Value Added Tax Return in the invoices with export transactions has a special importance in the export transactions. It has been observed that the positive effects of this application have been observed since the entry into force and the export figures have increased. From export substitution to export based growth model, export figures have increased by a hundred percent. However; There are also claims that some firms that have received unsecured and unexamined VAT reimbursement in the framework of export incentive policies also apply to some irregular transactions. In this article, export incentive policies will be examined within the scope of economic decisions taken on 24 January 1980. The study is limited to the VAT refunds received under full exceptions. In addition, the VAT refunds received by the firms will be examined through the Sworn - in Certified Public Accountants. In the study, some suggestions were made to prevent and reduce the unjustified and unwarranted VAT refunds of some firms.

Key Words: Export Incentives, Government Subsidies In The Context Of Export Subsidies, VAT refund

1. Giriş

Ülkelerin makro ekonomik verilerine bakıldığı; tüketim, kamu harcamaları, yatırımlar ve ihracat verileri milli geliri oluşturur. Ülkenin milli gelirini oluşturan ilk üç veri ülke içindeki dinamiklere göre yıl içinde şekillenir. Ancak ihracat diğer ülkelerin gelirin'e göre değişkenlik gösterir. Diğer bir ifade ile tüketim harcamaları, yatırım harcamaları ve kamu harcamaları ülke içindeki hane halklarının yıl içinde elde ettiği gelir düzeyine göre belirlenir. İhracat ise diğer ülke hane halklarının taleplerine bağlıdır. Dolayısıyla ihracat ülke içerisi döviz kazandırıcı işlem olarak yansımaktadır. Bir ülke içine yurtdışından sağlanan en önemli kaynak olan ihracat, Devletler tarafından dolaylı ve doğrudan her zaman desteklenmiştir. Konjonktürler politikalar çerçevesinde de ihracat teşvikleri uygulanmıştır.

Ülkemiz Cumhuriyetin ilanından 24 Ocak 1980 tarihine kadar ithal ikameci politikalar izlemiş olup, ihracata yönelik devlet teşvikleri bakımından çok fazla politika izlememiştir. İlk kez 1960 yılında Devlet Planlama Teşkilatı'nın (DTP) kurulmasıyla Türkiye ekonomisinde planlı döneme geçilmiştir (Eser, 2011). Bu dönem içerisinde kalkınma planları yayımlanmak suretiyle üretime ve sanayileşme sürecinin bir plana bağlanması ve Devlet öncülüğünde yürütülmesi amaçlanmıştır. Bu dönemde küresel bazda yaşanan gelişmeler kalkınma planların etkin olmamasına yol açmıştır. Ardı ardına gelen koalisyon hükümetleri ve bunun sonucunda istikrarlı yönetimin olmaması ekonomik planların uygulanmasını geciktirmiştir.

Tablo 1: Yıllara Göre İhracat Rakamları 1923-2018

Yıllara göre dış ticaret, 1923-2018		
Foreigntradeb yyears, 1923-2018		
	Değer	Değişim
Yıllar	Value	Change
Years		(%)
1923	50 790	
1937	109 225	16,6
1939	99 647	-13,4
1971	676 602	15,0
1973	1 317 083	48,8
1980	2 910 122	28,7
1981	4 702 934	61,6
1986	7 456 726	-6,3
1988	11 662 024	14,4
1995	21 637 041	19,5
2003	47 252 836	31,0
2008	132 027 196	23,1
2009	102 142 613	-22,6
2017	157 055 371	10,01
2018/2	82 222 861	
* 2018yılı verileri geçicidir. (Data for 2018 is provisional)		

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, www.tuik.com, (Erişim Tarihi:25.07.2018)

24 Ocak 1980 tarihinde yayımlanan ekonomik yapısal reformlar çerçevesinde ilk kez ithal ikameci politikadan ihracata dayalı büyüme modeline ve politikasına geçilmiştir. Ardı ardına alınan ekonomik karar neticesinde ihracat, Özal hükümetlerin üstünde durduğu en önemli ekonomik değişken olmuştur. İhracat işlemlerinde verilen nakdi KDV iadesi, ihracat yapan firmalara ürün, tesis, üretim araçları ve benzeri girdilerde sağlanan ihracat teşvikleri sağlanmıştır. Alınan kararlar, uygulanan doğru teşvik politikaları küresel piyasalara Türkiye ekonomisini entegre olmasını sağlamıştır. Bununla birlikte firmalar için üretim ve üretim araçları son derece önem kazanmıştır. Tablo 1' de görüldüğü gibi ihracat rakamları yapısal ekonomik kararlar alınması ile hızlı ve yüksek büyüme gerçekleştirmiştir. Ayrıca Türkiye'nin üretim için esas girdiler olan enerji ve ara malda dışarıya bağımlı olması, cari açığı ortaya çıkarmıştır. Cari açık Türkiye ekonomisi için her zaman kırılganlık unsuru olarak görülmüştür. Fakat bu dönemde doğru ekonomik ve siyasal politikalar izleyen Özal hükümetleri üretim ve ihracat yaparak büyüyen Türk sanayicilere; Antalya, Bodrum, Aydın gibi coğrafi olarak Turizm kenti olabilecek şehirlere oteller yaptırmıştır. Buraya gelen yabancı turistlerin döviz bırakması ile cari açığın finansmanı sağlanmaya çalışılmıştır (Yalçın, 2016).

Gelişmekte olan ekonomilerde kamu kesiminin firmalara sağlayacağı teşvikler sayesinde firmaların ürettiği ürün rekabetçi hale gelebilir. Uluslararası piyasada rekabet yapabilen ürünler, diğer bir ifade ile yüksek katma değerli ürünler daha çok döviz girdisi sağlanmasına yol açacaktır. Bu bağlamda ülkelerin Teknolojiye ve Ar-Ge faaliyetlerine yaptıkları yatırım ne kadar çok olursa o kadar çok döviz girdisi elde etmiş olacaktırlar. Örneğin; teknolojinin merkezi olan Amerika Birleşik Devletleri bir telefonu 1 adet (129 gram) iphone 6s markalı telefonu 2000 Dolara ihraç edebilmektedir. Afyon dağlarından çıkarılan mermer Çin'e tonu 100 Dolara ihraç edilmektedir (<http://www.mermerci.gen.tr/>). Bu doğrultuda teknolojinin ve Ar-Ge faaliyetlerinin önemi açıkça görülmektedir. Öte yandan Türkiye ekonomisinin, Dünya ülkeleri ticaret payı içindeki payı sadece %1'dir. Yani ülkemiz ekonomisinin ithalat ve ihracat neticesinde aldığı toplam pay tüm Dünya GSYH 'ın %1'idir. Bu yapının gelişmesi ile birlikte firmalar dolayısıyla ülkemiz daha çok kazanacaktır (Akgül, 2018).

Ülkemizde dış ticaret göstergelerindeki değişimler üzerine istatistiksel analizler yapılmıştır. 1980 tarihinde alınan kararlarla birlikte ilk çalışmalarda yapılmaya başlamış olup, 1980 ve 1990 yıllarında yapılan teşviklerin ihracat rakamlarına doğrudan olumlu etki ettiği gözlemlenmiştir (Acinöroğlu,2009). İhracatı teşvik politikaları kapsamında yapılan devlet yardımlarının; sektörler arasında farklı etki yaptığı yine bu çalışmada yer bulmuştur.

Bu makalede Türkiye'de ihracata yönelik devlet yardımlarından bahsedilecek ve devlet yardımlarının ihracat üzerindeki etkisi analiz edilecektir. Aynı şekilde ihracat teşviklerin üretim ve firmaların ihracat rakamları üzerindeki etkisi analiz edilecektir. İhracat teşvikleri kapsamında firmalara uygulanan KDV iade uygulamasına değinilecek ve iade sürecinde yaşanan sorunlara çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılacaktır.

2. Türkiye'de İhracata Dayalı Teşvikler ve Devlet Yardımları

24 Ocak 1980 kararları ile İthal ikameci politikadan, ihracata dayalı büyüme modeline geçilmesiyle birlikte, ülkemizde de ihracatı teşvik politikaları ve devlet yardımları hayata geçmiştir. Teşvikler; değişen hükümetler, yıllara göre farklılar göstermiştir. 1980'lerin sonlarına kadar ihracat yapan firmalara nakdi teşvikler sağlanmaktaydı. Ancak hayali ihracat, naylon fatura gibi devleti vergi kaybına uğratan girişimler neticesinde bu uygulama zaman içerisinde

boyut değiştirdi. Bu uygulamalar yerine ihracatı teşvik sistemi içerisinde devlet yardımları gündeme geldi.

Literatürde ihracat teşviklerini bir araya toplayan ve sınıflandıran pek çok çalışma bulunmaktadır. Bunların arasında;

- i. Türkiye’de uygulanmakta olan ihracat teşvik araçlarını araştıran (Durman, 2006);
- ii. İhracata yönelik devlet yardımının analizi ve değerlendirmesi konusunda çalışmasını yapan (Akkuzugil, 2003)
- iii. İhracata yönelik devlet yardımlarını bölgesel olarak analiz eden (Sarıca, 2001)
- iv. (Baykal, 1998) tarafından yayımlanan ve değerlendirilen ihracat teşviklerin KOBİ’ler üzerinde etkisi analiz edilmiştir.

Avrupa birliği ve Türkiye’de ihracat Yönelik devlet yardımları adlı (Mete, 2017) makale çalışması da bulunmaktadır. İhracat teşvikleri kapsamında uygulanan politikalar 10 başlık altında toplanmıştır. İhracat kapsamında uygulanan KDV iadesinin ihracat teşvik politikasının olup olmadığı konusunda bir çalışma bulunamamıştır. Yer alan çalışmalarda KDV iade uygulamasının, olumlu ve olumsuz sonuçları analiz edildiği görülmüştür.

“İhracata yönelik devlet yardımları; ihracatın teşvik edilmesi, ihraç pazarının gelişmesi ve dünya ihracatındaki payımızın artırılması ve uluslararası piyasalara açılan işletmelerin rekabet güçlerinin artırılması açısından önem taşımaktadır. İhracata yönelik devlet yardımlarının temel amacı, KOBİ niteliğindeki işletmeler başta olmak üzere, ihracatçı işletmelerin ihracata yönelik faaliyetlerini gerek üretim gerekse pazarlama aşamalarında destekleyerek, uluslararası pazarlarda karşılaştıkları sorunların giderilmesine yardımcı olmak ve rekabet gücü kazanmalarını sağlamaktır (Yakar, 2002).

Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından belirlenen ihracata yönelik devlet yardımları, 10 adet destek programından oluşmaktadır.

Araştırma Geliştirme Yardım

Katma değer yaratan kuruluşların Ar-Ge projelerini teşvik etmek ve bu yolla Türk sanayinin Ar-Ge yeteneğinin yükseltilmesine katkıda bulunmak için proje giderlerinin belirli bir oranının karşılanması amaçlanmıştır. Firmaların destek alabilmesi için, Ar-Ge faaliyetlerinin desteklenebilmesi için söz konusu harcamaların ölçülebilir ve faturalandırılmış olmalıdır.

Uluslararası Nitelikteki Yurtiçi İhtisas Fuarlarının Desteklenmesi

Küreselleşen dünyada ve marka değerini her geçen gün yükselten firmaların olduğu günümüzde; uluslararası anlamda yapılan bu tür fuar organizasyonları sayesinde firmalar kendilerini ifade edebilme imkânı bulmaktadır. Dış Ticaret Müsteşarlığı bünyesindeki ilgili müdürlükler bu fuar ve organizasyonlara destek verilmektedir. Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından fuar öncesi, sonrası ve fuar boyunca tanıtım ve promosyon desteği verilmektedir. Azami destek olarak; 25000 Dolara kadar destek verilebilmektedir.

Yurt Dışında Düzenlenen Fuar ve Sergilere Milli Düzeyde veya Bireysel Katılım Desteklenmesi

Bu destekte asıl olan yurtdışı fuara katılım aşamasına kadar olan süreçte destek sağlanmasıdır. KOBİ’ler ve diğer ölçekli firmalara destek olmak suretiyle, üretimin dolayısıyla ihracatın artmasıdır.

Pazar Araştırması ve Pazarlama Desteği

Bu ihracatı artırmaya yönelik teşvik politikası ise Türkiye’de sınai ve/veya ticari faaliyette bulunan şirketler ile yazılım sektöründe işgal eden şirketlerin potansiyel pazarlar hakkındaki sistematik ve objektif bilgi sağlanması, yeni ihraç pazarları yaratılması ve geleneksel pazarlarda, Pazar payının artırılması yönelik olarak gerçekleştirecekleri faaliyetlere ilişkin giderlerinin belirli bir bölümünün karşılanması amaçlanmıştır.

Eğitim Yardımı

Günümüzde firmalar, fiziksel sermayeli emekten çok, nitelikli işgücü ve uzmanlaşmaya önem vermektedir. Firmalar özü gereği, yüksek katma değerli ürünler üreterek daha çok ihracat yapmak istemektedirler. Yüksek katma değerli ürünlerin üretimi için “Eğitim” oldukça önemlidir. Bu gerçeklikle Ekonomi Bakanlığı, firmaları destekleyici programlar hazırlamaktadır. Bu yardımlar, firmaların ürettikleri ürünleri uluslararası piyasalarda verimli ve etkin bir şekilde pazarlayarak rekabet güçlerini artırmaları konusunda yardımcı olmaktadır. Eğitim programları başına yurtdışı 7500 Amerikan doları aşmamak suretiyle ve üç ay geçmemek şartıyla eğitim harcamaları finansa edilir. Yurtiçi 5000 Amerikan dolarını aşmamak şartıyla yardım yapılır.

Yurtdışı Ofis-Mağaza Açma, İşletme ve Marka Tanıtım Faaliyetlerin Desteklenmesi

Bu teşvikin amacı yurtdışında firmaların ticari faaliyette bulunma amacıyla mağaza açmaya teşvik etmektedir. Burada hâsıl olan amaç hem ürünleri tanıtmaya hem de ülke tanıtımını firmalar aracılığıyla yapmaktır. Şirket kurma, mağaza, depo ve benzeri işlemlerden doğacak her türlü gideri sübvansiyeye edilmektedir. Bu teşvikten tüm firmalar yararlanabilmektedir. Firmalara azami 120000 Dolara kadar destek verilebilmektedir.

Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesi

1997 yılında ABD ve Çin devletleri hariç tüm ülkelerin imza atıkları Kyotoko Protokolü, üreticilerin üretim yaparken doğaya, suya ve çevreye en az hasar vererek ve doğal döngüyü koruyarak üretim yapmalarını amaçlayan anlaşmadır. Üretim maliyetleri yüksek olan firmaların, üretim maliyetlerine; çevre kirliliğini önleyecek yatırımlar yapması ortalama maliyetleri yükseltmesi sebebiyle ilgili malın fiyatı artacaktır. Küresel piyasada fiyat rekabeti ile karşı karşıya kalan firmalar maliyetleri göze alamamaktadır. Dolayısıyla gerek uluslararası anlaşmalar gerekse toplumsal ahlak ve duyarlılık neticesinde ülkeler bu maliyetleri teşvik etmektedir. Özellikle Avrupa ve Kore pazarındaki tüketiciler artık ürünlerin çevreye yapmış oldukları pozitif ve negatif dışsallıklara bakarak karar vermektedir. Hatta şirketlerin kadın haklarına verdikleri önem bile artık, hem nihai ürünün satılması hem de borsaya tabii şirketlerin hisse alımlarında etkileme hususunda son derece önem arz etmektedir. Çevre maliyetleri teşviklerinden, teşvikten ticari ve sınai faaliyette bulunan veya yazılım sektöründe işgal eden şirketler yararlanabilir. Destek kapsamında ISO 9000 serisi, ISO 14000 serisi, CE işareti gibi uluslararası nitelikteki, diğer kalite, çevre ve iş güvenliği kapsamındadır. Bu destekleri alabilmek için firmaların yapmış oldukları harcamaların belgelendirilmiş olması gerekmektedir.

İstihdam Yardımı

Sektörler dış ticaret statüsüne sahip şirketlerin özellikle dış ticaret işlemlerini yürütmek üzere, konusunda tecrübeli ve yüksek öğrenimli yönetici ve eleman istihdamının sağlanmasıdır. Tüm firmalar bu destekten yararlanabilir. Destek kapsamında bir yönetici ve iki elemanın ücretleri destek kapsamındadır. Dış ticaret firmalarının çalıştırmış oldukları iki elemanın maaşlarının yıllık brüt ücret 18000 Dolara kadarına kadar olan ücreti karşılanmaktadır.

Marka Tanıtım ve Türk Malı İmajı

Yurtdışı pazarlarda Türk ürünlerinin markasını desteklemek amacıyla yurtdışında ithalat faaliyetinde bulunan firmalara sağlanan destektir. Bu desteğin amacı Türk malı imajı ve marka oluşturmaktır. Ayrıca ihracatçı birlikleri, TURQUALITY programları kapsamında firmalara destek vermektedir. Destek kapsamında, Türkiye’de ticari ve sınai faaliyette bulunan şirketler, dış ticaret sermaye şirketleri ve SDŞ’ ler yararlanabilir. Türkiye’de sınai ve/veya ticari faaliyette bulunan ve sektöründe ünlü bir markaya sahip Türk şirketlerinin veya SDŞ’ lerin ilgili ülkelerde yapacakları marka tescili ve korunmasına ilişkin giderlerin toplam en fazla 50000 \$’ı, Yurt dışında açılacak birime ilişkin kira giderlerinin yıllık en fazla toplam 200000 \$’ı, İlgili ülkelerde ürünlere yönelik yoğunlaştırılmış pazarlama tanıtım faaliyetleri giderlerinin en fazla toplam 300000 \$’ı, Ürünle ilgili uluslararası kalite kontrol kuruluşlarından alınacak sertifikasyon giderlerinin en fazla toplam 50000 \$’ı ihracatı teşvik kapsamında yardım olarak dış ticaret şirketlerine verilmektedir.

Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımları

Bilindiği üzere gümrük birliğine dâhil olduğumuz 1996’dan beri Avrupa’nın tarım stoklarını karşılamaktayız. Bununla birlikte işlenmiş veya işlenmemiş bazı tarımsal ürünlerin ihracatının desteklenmesi hâsıl olmuştur. Teşvik kapsamına alınan ürünler; Yaş ve kurutulmuş sebzeler, meyveler ,buket yapmaya elverişli çiçekler ve tomurcuklar, bal ve yumurta gibi ürünlere teşvik uygulanmaktadır.

İhracatta KDV İadesi

İktisat biliminin temel soruları olan; ne, ne kadar, niçin, ne kadar ve kime üretim olacak kavramlarıdır. Dış ticarete ihracat modeline uygulanacak olursa, yurt içinde üretim faaliyetinde bulunan firmalar hangi koşullar altında üretimlerini arttırıp yurt dışı pazarına girmelidir. Bu konuda ilk sorulması gereken soru bu olmalıdır. Hiç şüphesiz ki çok uluslu şirketler ölçek ekonomileri gereğince üretimlerini görece daha ucuza mal etmektedir. Bunun sonucunda daha çok dış pazara hâkim olmaktadır. Bunun sonucu olan teşvik politikaları çerçevesinde Katma Değer Vergisinin iadesi de ihracatı teşvik aracı olarak kabul edilir.

Ülkemizdeki firmalarda bu fiyat avantajını kırmak için; 1 Ocak 1985 tarihinde yürürlüğe giren 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu gereğince ihracat işlemlerinde tam KDV muafiyeti uygulaması getirilmiştir. Bu kanunla ile ihracatın yapısı değiştirilmeye çalışılmıştır. Diğer ülkeler ile aynı cins ve aynı kalite düzeyinde üretim yapan firmalar için KDV iade uygulaması bir sonraki üretim için teşvik niteliğindedir. Bu teşvik uygulaması ile ihracatın yapısı değiştirilmeye çalışılmıştır. Aynı dönem içerisinde mal ve hizmet alımlarından indirilecek KDV hesabına kayıt ettiği tutarları, ihracat faturasını KDV’siz keseceği için bu tutarları, YMM incelemesinden sonra iade olarak alabilmektedir. Teşvik kapsamında uygulanan KDV iadesi diğer teşvik politikalarına ve devlet yardımlara göre firmaların daha çok dikkatini

çekmektedir. Uygulanan nakdi iade politikası firmalar için bir sonraki ihracatına sermaye oluşturduğu için şirketler için iade alımı son derece önemlidir.

Uygulanan teşvik politikaların firmaların yatırım kararlarını olumlu etkisinin olmadığı kanısına varılmıştır (Yelpaala, 1984). OECD tarafından yapılan başka bir araştırmada ise uygulanan ihracatı teşvik politikaları için katlanılan vergi yükünün, ihracat neticesinde yaratılan katma değerden daha az olduğu tespitinde bulunulmuştur. Dolayısıyla teşvik kapsamında uygulanan ekonomik etkinliğinin daha az olduğu konusuna varılmıştır (Giray, 2008). KDV iadesi desteğinin sermaye malları üzerindeki etkisinin değişeceğini savunan (Acinöroğlu,2009) ise, KDV iadesinin zamanın tekrar firmalara verilmesinin kati suretle firmalara yarar getireceğini görüşünü savunmuştur.

3. Bulgular

İlk (Home) ekonomiden, Takas ekonomi ve merkantilist ekonomik modele geçildiğinden beri, başlıca satın alma araçları olan altın ve para; insanlar ve hatta toplumların elde etmek istedikleri en önemli ekonomik araç olmuştur. Para bir değişim aracı olmasının yanı sıra zaman içerisinde servet biriktirme fonksiyonunun da çalışmaya başlamasıyla, para ve altın madenini elde etmek en önemli amaç haline gelmiştir. Kötü niyetli ve kolay yoldan para kazanma hevesinde olan bir takım çıkar odakları ve insanlar; gerek kanun boşluğu gerekse kanun tanımadan ülke içerisinde var olan serveti kendilerine aktarmak isteyen gerçek ve tüzel kişiler bir takım usulsüzlüklere başvurmuştur. Bunların bir emsali de özellikle 1980'den sonra ülkemizde benimsenen ekonomik politika olan ihracata dayalı büyüme modelinin teşviki olan "KDV iadesi" uygulamasıdır.

Haksız KDV iadesi alabilmek için salt tek bir uygulama yoktur. Belge üzerinden ve muhasebe kayıtlı üzerinden ve fiili olarak ihracatı gerçekleştirip hayali ihracat yapılabilmektedir. İhracat teşviki olan KDV iadesi haksız bir şekilde alınabilmektedir. Özellikle belli bir dönem bu usulsüz işlemlere dolaylı bir şekilde izin verilmiştir. Bunun sebebi Türk girişimcisine ihracatı öğretmek ve sermaye birikimini yerli girişimciye kazandırmaktır. Özal hükümetleri bu riskli ekonomik modeli tercih ederek, ülkemizde 1990'lı yıllardan itibaren cari açığın finansman kaynağı olan Turizmi ülkemize kazandırmıştır. İhracat yapan firmalar özellikle tekstil firmalarınca hükümet baskısı ile Alanya, Manavgat, Antalya, Kemer, Demre, Kaş, Kalkan ve Muğla ilimize 5 yıldızlı oteller inşa edilmiştir (Yalçın, 2016).

1980'lerden beri sürekli gündemde olan hayali ihracat, haksız ve yersiz Katma Değer Vergisi iadesi gündemi sürekli işgal etmiştir. 1990'lı yıllara gelindiğinde bu uygulama kısmi olarak durdurulmuştur. Ancak gerek hayali ihracat gerekse Katma Değer Vergisi iade uygulaması halen geçerliliğini korumaktadır. Sadece bu uygulama şekli yıllara göre, değişen mevzuatlara göre şekil değiştirmiştir.

Hayali İhracat

Hayali ihracat, yurtdışına hiç mal gönderilmediği halde gönderilmiş gibi belgeleri ilgili makama onaylatmak ya da masa başında düzenlemek yolu ile yapılan ihracata denir. Fiziksel olarak mal gönderilmiş olması da mümkün iken gönderilen malların evsafı, adedi, miktarı, tutarı, ağırlığı da yüksek ya da farklı gösterilmek suretiyle hayali ihracat gerçekleştirilmiş olunacaktır (Dura, 2012). Asıl olarak dış ticaret işlemlerinde yapılan usulsüzlük ile hayali ihracat yapılan işlem arasında yapısal olarak fark vardır. Usulsüz işlemler daha tolere edilebilir

işlemlerdir. Usulsüz işlemler, sehven beyan edilmeyen alış ve satış KDV'leri, sehven yanlış beyan edilen indirilecek KDV oranları; %8'lik KDV bildirimine yerine %18'lik KDV dilimi olarak beyan edilmesi, ilgili dönemde verilen katma değer vergisi beyannamesinde kümülatif satışların eksik beyan edilmesi, kredi kartı satışlarının eksik beyan edilmesi gibi sonradan Yeminli Mali Müşavirin incelemesinden sonra bu ve bunun gibi hususlar; düzeltme beyannamesi ile düzeltilebilir. Ancak hayali ihracat bilerek ve istenerek doğrudan Devleti ve kurumları zarara uğratmak için yapılan bir işlemdir. KDV iadesi ve hayali ihracat çok boyutlu usulsüz işlemlerin bir bütünüdür.

Örneğin fatura değeri 1000.000 TL olan bir ihracat gerçekleştirileceği ilgili sınırın gümrüğüne beyan edilmiş, fakat fiziki olarak sınırdan çıkan mallar, talaş, kum, taş gibi ekonomik değeri az olan ya da hiç olmayan ürünler paketlenmiş olduğunu varsaydığımızda; bu ihracat sayesinde haksız ve yersiz olarak (KDV oranı %18) 180000 TL Katma Değer Vergisi iadesi alınacaktır. Bunun yanı sıra ihracat bedeli olan döviz yurtdışından ülkeye getirildiği zaman, yasal olmayan yollar ile elde edilen paraların sanki bu ihracat durumunda ülkeye getirilmiş gibi yasallaştırılmaya çalışıldığı çeşitli örneklerde görülmüştür.

İhracattan Doğan KDV İadesinde Karşılaşılan Sorunlar

Katma Değer Vergisi iade talebi oluşturan firmalar ihracata ait yüklenilen KDV'nin iade edilmesine yönelik düzenlenen indirilecek ve yüklenilen KDV listeleri oluşturup elektronik ortamda gönderilmesi fazlaca zaman aldığı için, doğal olarak iade süreci de uzamaktadır. Firmalar imal ettiği malları hem iç piyasaya hem de dış piyasaya satan firmalar iade teşkil edecek fatura ya da benzeri evrakların doğru şekilde hesaplanıp ilgili KDV hesaplarının tasnif yapılması konusunda firmalar yine sorun yaşamaktadır. Maliyet muhasebesi kayıtlarının burada doğru çalışması gerekmektedir. İlk madde malzeme, yardımcı madde ve genel üretim giderlerinin mamule verilecek payın tasnifi hangi faturanın hangi mamule ayrımı konusunda ve ne kadar vergi iadesi alınması noktasında sorun teşkil etmektedir.

Diğer önemli husus ise ihracata konu olan ürün ile ilgili giderlerin bazılarının faturalandırılmaması sorunudur. Ülkemizde, kırtasiye nakliye, boya, inşaat malzemesi gibi ürünlerin alımında fatura önemli bir sorundur. Dolayısıyla bu maliyetler çoğu zaman maliyetlere yansımamaktadır. Diğer bir sorun ise ihracat yapan firmanın alış yaptığı faturaların sahte çıkma ihtimalidir. Bu işlemin kontrolü yeminli mali müşavir tarafından yürütülür. Karşıt inceleme neticesinde faturaların doğruluğu tespit edilir, fakat karşıt inceleme tutanakları yine firmaların mali müşavirleri tarafından yürütüldüğü için burada hata payının azımsanmayacak ölçüde olması söz konusu olabilmektedir.

Türkiye Hayali İhracat Yöntemleri

Belki birazda sadece ülkemize mahsus olan bu kelime, ülkemizde dış ticaretin önem kazandığı 1980'li yıllardan sonra gündeme gelmeye başlamıştır. Bu yıldan itibaren her dönem kendine özgü tarzda hâlihazırda uygulanmaya devam ettiği iddiaları bulunmaktadır. Her dönemde teşvikten faydalanmak isteyen ve ülkede uygulamakta olan mevzuat ve kanun boşluklarını kendi yönüne değerlendirmek isteyen kötü niyetli kişiler var olmuştur. Ancak zamanla mevzuattaki basitleşme ve bürokrasinin azalması, bilgisayarların insanın yerini alması ile hayali ihracatın uygulama şekli değişmiş ve aynı zamanda azalmıştır.

- **İhracata konu olan malın çıkış esnasında düzenlenen belgelerde yanlış beyan edilmesi**

Bu hayali ihracat yönteminde, ekonomik değeri az olan ya da hiç olmayan ekonomik mallar çok yüksek bir değermiş gibi fatura ve beyan edilerek ihracat teşviki olan KDV iadesini daha çok almak istenmektedir. Bu yöntemin de kendi içerisinde alt yöntemleri vardır. Fiziki olarak ekonomik değeri az ya da hiç olmayan mallar gümrük sahasına terk edilmesinin yanı sıra fatura ya da yazılan ürünlerin dış ticaret teşviki kapsamında olan ürünler olarak lanse edilmesi durumunda hem devletin bu ürünlere parça ya da kilo başında verdiği pay alınacak hem de alış faturaları toplamındaki KDV iadesi olacaktır. Alış faturalarını da yüksek gösteren firmalar böylece katma değer vergisi iadesini yüksek tutarlı bir şekilde alacaklardır. Yıllık olarak beyan edilen; kurumlar ve gelir vergisinde ödeyeceği vergi ve şirket bünyesinde sigortalı çalışması durumunda sosyal güvenlik kurumu tarafından tahakkuk eden sigorta borçlarını yine iade edilen katma değer vergisinden mahsuplaşması mümkün olacaktır.

- **İhracata konu olan malın fiyatının yanlış beyan edilmesi**

İhracata konu olan malın satış faturasında değerinin çok üzerinde fiyat ile beyan edilmesidir. Burada amaç, ilgili mala verilen teşviki ve KDV iadesinin yüksek alınmak istenmesidir. Bu yöntem günümüzde de halen çok kullanılan bir yöntemdir. Özellikle üretim yapan firmalar, ürettikleri malı ihraç etmeleri durumunda bu duruma başvurabilmektedir. Örneğin bir zeytin sıkma fabrikası, üretmiş olduğu zeytinyağı için hammadde ve girdi olan yaş zeytin alımları sonunda müstahsil makbuzunu ve işçilik giderlerini yüksek göstererek yine ihracat sonunda alacağı KDV iadesini fazla alabilmektedir. Günümüzde halen en çok tercih edilen uygulamadır. İhracat yapan firmalar alış faturalarını yüksek göstererek devlet tarafından iade alacakları KDV iadelerini daha yüksek olarak almaktadır.

- **İhracata konu olan malın miktarını fiili çıkış miktarından fazla beyan edilmesi**

Bu hayali ihracat yöntemi ise, dış ticaret işlemine konu olan birim değeri gerek gümrük çıkış beyannamesine gerekse Katma Değer Vergisi beyannamesine doğru beyan edilirken, fiili olarak sevk edilen mal ve ürünlerin ağırlık ve metrajlarının yüksek olması işlemidir. Böylece toplam miktar / ağırlık fazla gösterilmek suretiyle miktar cinsinden alınan teşvik miktarı artmakta, ayrıca beyan edilen oran yüksek olduğu için alınan KDV iadesi yine fazla olmaktadır. Dış ticarete konu olan eşya, ülkemiz gümrük sınırlarını terk ederken ağırlık kontrolleri rastsal olarak yapıldığı için bu uygulama halen geçerliliğini korumaktadır.

- **Fiili olarak mal çıkışı olmadığı halde ihracat yapılmış gibi evrakların masa başı hazırlanması (Naylon Fatura)**

Hayali ihracat yöntemlerinden, tek maliyeti sadece belge basımı için katılan maliyet olan hayali ihracat modelidir. Kurulan paravan şirketler, maliye ile anlaşmalı matbaa aracılığı ile fatura bastırmaktadır. Daha sonra özellikle dış ticaret teşvikine konu olan malları kâğıt üzerinden diğer yurtdışındaki sahte şirkete satmış gibi gösterip; hem ilgili mal için dış ticaret teşvikini almaktadır. Hem de Katma Değer Vergisi iadesini almaktadır. Şirketin bilgileri, adresleri ve şirket bilgileri çoğu zaman yanlıştır. Ülkemizde bu tür faaliyette bulunan şirketler halen geçerliliğini korumaktadır. Bilindiği üzere firmalar fatura bastırma işlemi yaptırdığı zaman maliye ile anlaşmalı matbaa; imza beyannamesi, vergi levhası ve kimlik fotokopisi karşılığında fatura basımını gerçekleştirmektedir. Bu evraklar üçüncü bir başka kişinin eline geçtiği zaman fatura bastırabileceği anlamına gelmektedir. Bu gayri resmi basılan fatura ihracat karşılığında herhangi fiili bir mal olmadan fatura edilirse sonuçları ortadadır. Bu işlemi

önleminin tek yolu; firmaların bağlı oldukları vergi daireleri şirketlere ilgili mali yıl için, yapacakları işlem ile orantılı fatura seri numaraları vererek basılan fatura üzerinde bu seri numaraları yer almalıdır. Bununla birlikte serinin dışına çıkılmamalıdır. Vergi dairesince verilen seri numarası ise firmaların vergi kimlik numaraları ile aritmetik dizi serisi ile orantılı olmalıdır.

- **Muhasebe kayıtları yöntemi ile kara para aklama**

Bu yöntem literatür taramasında yer almayıp, saha araştırmaları neticesinde edilen bilgiler ve veriler çerçevesinde ulaşılan bilgilerden türetilmiştir. Bilindiği üzere dış ticarete söz konusu olan firma satış faturasını kestiği andan itibaren, ihracat neticesinde elde ettiği döviz ülkeye getirip bozdurmak ile mükelleftir. Ancak burada haksız ve gayri meşru şekilde edinilen dövizler bu yöntem sayesinde çok kolay aklanabilmektedir. Dış ticaret işlemine konu olan faturanın bedeli ülkeye girilmiş gibi gösterilip, gayri meşru döviz bozdurulmaktadır. Ayrıca yurt dışı firmanın vermekle yükümlü olduğu ihracat bedeli ise hiç yurda giriş yapmadan off-shore bankalara transfer edilmektedir. Bu çok komplike gibi görülse de 3 tane paravan şirket ile bu işlem çok kolay şekilde gerçekleştirilmektedir. Ülkemizdeki hayali ihracat örnekleri, ihracatın serbestleşmesi ile başlamaktadır. İlk örnekler 70'li ve 80'li yılların neredeyse tek ihraç kalemi olan tarımsal ürünlerle başlamıştır. Bununla birlikte özellikle doğu bloğu ülkelerine ihraç kalemi olan krom da hayali ihracatta yer alan bir başka ürün olmuştur. Çoğu faturalarda krom ihraç edilmiş gibi gözükse de, ekonomik değeri hiç olmayan ya da az olan fiili ürünler ihraç sevk edilmiştir. İlk yıllarda ürün az olduğu için hayali ihracat oranları da ürünler ile doğru orantılı olmuştur. Bu gerçeklikle hayali ihracat uygulaması pek çok iktisatçı için, ihracat rakamlarını yukarı çekmek ve ihracatı ülkedeki firmalara öğretmek için devlet tarafından verilen en büyük ihracata dönük teşviktir (Akman, 2010)

Türkiye'deki hayali ihracat kavramını belki de herkesin duyduğu olay ise, 1980'li yıllardan itibaren %75'e kadar vergi iadesi uygulaması olan mobilya sektöründe yaşanmıştır. Özellikle bu yıllarda belirli firmalarca ceviz mobilya ihraç etmiş gibi gösterip, talaş ve ekonomik değeri olmayan ağaç ürünleri gönderilmiştir. Bu yöntem ile 20 milyon Amerikan Dolar iade alınmıştır. Yine bu işlemlerin yurtdışı ayağı paravan şirketler kurulmak suretiyle gerçekleşmiştir. 1980'li yıllar ve öncesindeki 5 yıl ülkemiz tarihinin en zor yılları olmuştur. Bu yıllarda ülkede yaşanan ekonomik sıkıntılar birçok tedbirin alınmasına yönelik uygulamaları oluşturmuş hatta yurtdışındaki işçilerin dövizleri ülkemize transfer edilmek istenmiştir. Merkez Bankasında İşçi Dövizleri Servisi kurularak, ülkedeki döviz açığı bir süre bu paralar vasıtası ile karşılanmaya çalışılmıştır. Böyle bir ortamda dövizin ülkeye girişinde çok fazla soru sorulmadığı ve dolayısıyla örtülü olarak döviz kazandırıcı işlem olan hayali ihracata göz yumulmuştur. Böylece hükümetler ya yüksek faiz oranlı borçlanmaya gidecekti ya da kendi kaynaklarını kendileri bulacak, kendi yaratıkları ihracatçıları eliyle ülkeye döviz kazandıracaktı.

4. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Firmalar, iadeye esas işlemleri gerçekleştirmeleri ve iade hakkı kazanmaları sonucunda KDV iadesini almak için idareye başvurmak zorundadırlar. Hukuki ve fiziki şartları yerine getiren firmaların iadeyi almaları doğaldır. Firmaların haksız iade almaları durumunda Vergi Usul Kanununun 341. maddesine göre vergi ziyayı cezası kesilmektedir. Böyle durumların yaşanmaması adına bu yüksek lisans tezinde, karşılaşılan sorunlara çözüm önerileri aşağıda sıralanmıştır:

- ✓ Bilindiği üzere firmalar satın aldığı malzemelere ait KDV'leri 191 indirilecek KDV hesabında muhasebeleştirmektedirler. Ancak hem iç piyasaya hem de dış piyasaya mal satan firmaların alış faturalarının muhasebeleştirilmesi son derece önemlidir. İç piyasaya verilen malın alış faturasının ihracatta iade edilecek KDV'ye dâhil edilmesi durumunda ortaya usulsüzlük durumu çıkmaktadır.
- ✓ Üretici ihracatçı firmalar ise hem iç piyasaya hem de dış piyasaya ürettiği ürünü satmaları durumunda etkin bir maliyet muhasebesi sistemi kurmalıdır. Sadece beyannameler değil tüm muhasebe kayıtları denetimden geçmelidir.
- ✓ İhracat neticesinde KDV iadesi alacak firmaların yapmış oldukları alış faturalara "ihracat faturası" şerhi düşülmelidir.
- ✓ İade hakkı almaya hak kazanan firmalar YMM aracılığı ile ilgili vergi dairesinden iade hakkını talep etmektedirler. Bu işlem neticesinde YMM Odaları tarafından belirlenen ölçütler neticesinde Yeminli Mali Müşavirler KDV iadesi işlem ücreti alırlar. Bu ücret YMM'ler arasında bir rekabet yarattığı için piyasa koşullarında görüldüğü üzere fiyat kıran veya yasanın vermiş olduğu boşluğu iyi değerlendiren bazı YMM'ler, sektörde tek el pozisyonuna gelmektedir. Bu durumun yaratmış olduğu eksikleri gidermek için YMM'lerin işlemleri de denetime tabii tutulmalıdır.
- ✓ Dış ticaret işlemleri kapsamında yaşanan iade süreleri ve karşıt incelemede yaşanan sorunlar, dış ticarete KDV iadesinde yaşanan sorunların başında gelmektedir. Bu soruna geliştirilecek çözüm ise, faturaların elektronik ortam üzerinden beyan edilmesidir. Geliştirilen BA-BS formları neticesinde cezai yaptırımların kapsamı genişletilmelidir.
- ✓ Katma Değer Vergisi iadesi onaylama aşaması vergi dairesindeki memurun inisiyatifine bırakılmaksızın, iade sürecinde yaşanan tüm vesailer internet vergi dairesi sistemine yüklenmeli, sistem otomasyonundan; faturaların kontrollü, BA-BS mutabakatları, gümrük çıkış beyannamesi ile faturaların uyumu sistem üzerinden yapılmalıdır. Böyle bir otomasyon geliştirildiği zaman devlet dairelerinden KDV iade sürecinde bir hızlanma kaydedilecektir. Ayrıca otomasyon üzerinden entegrasyonun sağlanması durumunda ihracat birimlerinin oto kontrollüde sağlanmış olacaktır. Yine bu entegrasyona Bankalar Birliğinin sistemi de dahil edilmesi durumunda ihracata söz konusu olan ödemenin yurtiçine geldiğini ya da nasıl değerlendirildiğinin tespiti de sağlanmış olacaktır. Bu sistem ivedilikle çözülmesi gereken en öncelikli konudur. Çünkü öncelikle ihracatçıya KDV iadesi hızlı şekilde ödenecek böylece katma değer neticesinde vergi dairesine gelen para ihracatçıya verilmesiyle tekrar dolaşıma gireceği için parasal genişleme daha etkin bir şekilde yürütülecektir. Özellikle üretici ihracatının KDV iadesini hızlı bir şekilde alması ve bu parasal mekanizmayı tekrar üretime geçirmesi durumunda kısa vadede ekonomik etkinlik uzun vadede kalkınmayı beraberinde getirecektir. Ayrıca böyle bir entegrasyon programı kurulması durumunda rakamı aslan bilinmeyen, GSYH' a asla oranlanmayacak seviyede olan kayıt dışı ekonomisinin de önüne geçilmiş olacaktır. Özellikle yasa dışı faaliyetler neticesinde elde edilen yabancı paranın, aklanmasının en kolay yolu ihracat neticesinde ülkeye gelen paraymış gibi gösterilmesidir. Bu entegrasyon neticesinde bu sisteminin de önü kesilmiş olacaktır.

Küresel pazara açıldığımız 1980'li yıllardan beri zamanla firmalarımız ihracatı öğrenmiştir. Bu süreç içerisinde sadece ihracat yapan firmalar değil, devlet de ihracatı ve ihracat neticesinde katma değer yaratmayı, ekonomi içerisindeki payı giderek artırmayı öğrenmiştir. İhracat

hedefini gerçekleştirmenin belli başlı şartları vardır. Öncelikli olarak beşeri kalkınmanın ülkemizde hızlıca gerçekleşmesi lazımdır. Ayrıca dünya pazar payında rekabet edebilecek ürünler geliştirilmelidir. Makro ekonomik değişkenleri düzenlemenin yanında hukuki ve uluslararası yarışa uyum sağlayan, vergi oran ve tarifeleri birbirine yaklaştıran uygulamalar hayata geçmelidir. İhracat yapan ya da ihracat yapma potansiyeli olan firmalarımızın önu açılmalıdır. İhracat teşvikleri kapsamında uygulanan KDV iadesi, firmalara aslında bir sonraki mal alışları için sermaye oluşturmaktadır.

Uygulanan bu dış ticaret teşvik yöntemi firmaları ihracata teşvik ettiği gözlemlenmiştir. Ancak bazı firmaların haksız ve yersiz KDV iadesi almak istemesi hem ekonomide etkinliğin sağlanamamasına hem de hukuki açıdan devleti zarara uğrattığı görülmektedir. Caydırıcı vergi yasaların hayata geçilmesi, eğitim, firmaların bilinçlenmesi, vergi ahlakının piyasaya hakim kılınması ve ihracat teşvik politikaları kapsamında uygulanan KDV iadesinde; vergi dairesi, ilgili gümrükler, bankalar arasında entegrasyon kurulmalıdır. Böylece alış faturasının alınmasından, gümrük çıkış beyannamesinin hazırlanmasına kadar ve ihracat neticesinde elde edilen dövizin ülkeye girmesine kadar her süreç kayıt altında izlenmelidir. 2011 yılında yayımlanan 610 sayılı Bağımsız Denetim kanunu kapsamında firmaların kayıtları ve işlemleri denetim altına alınmalıdır. Bilindiği üzere firmaların bağımsız denetime tabii olması için bazı esaslar vardır. Henüz her firma bağımsız denetime tabii değildir. Bu kapsam yıllar itibariyle genişletilmelidir. Sadece muhasebe kayıtları değil, firmaların ihracat süreçleri de bağımsız denetime tabii tutulmalıdır.

Kaynakça

- Acinöroğlu,2009, Serkan. Genel Olarak Vergi Teşviklerinin Ekonomi Üzerine Etkinliği. Rize: Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, 2009.
- Akkuzugil, 2003, Yüksel. «İhracata Yönelik Devlet Yardımları Analizi ve Değerlendirmesi.» DTM Dış Ticaret Dergisi (2003): Yıl.8, Sayı 27.
- Akman, 2010, Cüneyt . «Üçüncü Kuşak Hayali İhracat.» İstanbul: Hürriyet Gazetesi, 2010.
- Apak, YMM Talha. İhracat Bedellerin Yurda Getirilmesi. 2018. 2018.
- Armağan, YRD.DOÇ.DR. Ramazan. «Türkiye'de Gelir ve Kurumlar Vergisi Oranlarında İndirimin Vergi Gelirleri Üzerine Etkileri.» Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, 2007.
- Başer, Hakan. Türkiye'de Katma Değer Vergisinde İade Uygulaması ve Sonuçları. İZMİR: YÖK TEZ İZLEME MERKEZİ, 2011.
- Baykal, 1998, Cevdet. DTM'nin KOBİ'lere Bakışı, İhracatta Sektörel Dış Ticaret Şirketleri Modeli ve Devlet Yardımları. Ankara: DTM Dergisi, 1998.
- Beşeli, Nursun. KOBİ'lerin Dış Pazarlara Açılabilmesi İçin Alternatif Yöntemler. ANKARA: İGEME, 1997.
- Birand, Mehmet Ali. Son Darbe 28 Şubat. İstanbul: Doğan Kitapçılık, 2015.
- Cramp, A.B. (2009). "Two Views on Money" *Lloyds Bank Review*, July,2009
- Dağüstü, Mustafa. İHRACATTA KDV İADESİ VE HAYALİ İHRACAT. Ankara: <http://www.vergিদunyasi.com.tr/Makaleler/2479>, 2000.

- Davidson, Paul, (1988), "Finance, Funding, Saving and Investment" Journal of Post Keynesian Economics, 1:101-110.
- DEMİR, Musa. Dış Ticaret İşlemleri ve Muhasebesi. Ankara: Detay Yayıncılık, 2003.
- Dura, 2012, Cihan . Halkımız Nasıl Soyuluyor: Hayali İhracat. Ankara, 2012.
- Erdal, Türkan. «Türk Sanayinin Dışa Açılması.» Ankara: Ankara Sanayi Odası, 1987.
- Eser, 2011, Emre. Türkiye'de Teşvik Sistemleri ve Mevcut Sistemin Yapısına Yönelik Öneriler. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, 2011.
- Giray, 2008, Filiz . Vergi Teşvik Sistemi. Bursa: Ezgi Kitapevi, 2008.
- Hayırlıoğlu, İbrahim. «İhracatta KDV İadesi ve Muhasebeleşmesi Yüksek Lisans Tezi.» 2010. <http://www.mermerci.gen.tr/>. <http://www.mermerci.gen.tr/>. . tarih yok. 01 Şubat 2018.
- Merter, Mehmet Emin. «Türk Vergi Sisteminde KDV Uygulaması ve Etkinliğinin Analizi.» Maliye Dergisi (2007): 20-80.
- Mete, 2017, Emrullah. «Avrupa birliği ve Türkiye'de ihracat Yönelik.» Dergi Park 12 Haziran 2017: 85-98.
- Mollasalihoğlu, Yavuz. «İhracat Teşvikleri.» www.foreigntrade.gov.tr (2002).
- Sarıca, 2001, İsmail. «Türkiye'de Bölgesel Gelişme Politikaları ve Projeleri.» Akdeniz İ.İ.İ.B. Dergisi (2001).
- Üstar, Faik . «D.P.T Yatırımların, İhracatın ve Döviz Kazandırıcı Hizmetlerin Teşviki, Ekonomimiz ve İhracat Sorunlarımız.» ANKARA: Devlet Planlama Teşkilatı, 1971.
- Vural, Mahmut. Katma Değer Vergisi İade Rehberi. Ankara: Euromat Entegre Matbaacılık A.Ş., 2008.
- Yakal, Ali . İhracata Yönelik Devlet Yardımları. Dış Ticaret Dergisi, 2002.
- Yalçın, 2016, Bayer. <http://www.hurriyet.com.tr/turizm-ozali-ariyor-148877>. İstanbul: www.hurriyet.com.tr, 2016.
- Yelpaala, 1984, Kola. The Efficacy of Tax Incentives Within The Framework of The Neoclassical Theory of Foreign Direct Investment. Texas: International Law Journal, 1984.
- YİĞİT, Mehmet. İhracat ve İhracat Teşviklerinin Ekonomik Analizi. Kütahya: Üniversite Kitapevi, 1996.